Res Rhetorica

ISSN: 2392-3113

Retoryka inkluzywności
Rhetoric of Inclusivity

13 (3) 2026

ISSUE EDITORS: KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA, ANNA M. KIEŁBIEWSKA

MARTA PAWŁOWSKA

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI W KRAKOWIE, POLSKA

https://orcid.org/0000-0001-9354-408X

m.pawlowska@uj.edu.pl

Język inkluzywny w hiszpańskim dyskursie politycznym na przykładzie prezydentów wybranych wspólnot autonomicznych

Inclusive language in Spanish political discourse based on the example of the presidents of selected autonomous communities

Abstract

Celem artykułu jest scharakteryzowanie ewolucji użycia języka inkluzywnego w hiszpańskim dyskursie politycznym na przestrzeni ostatnich 20 lat. Przeanalizowano występowanie konstrukcji inkluzywnych w orędziach noworocznych prezydentów wybranych wspólnot autonomicznych. Wyniki badania wskazują, że formy te mają funkcję integracyjną i więziotwórczą, a korelacja między stosowaniem języka inkluzywnego a przynależnością partyjną nie jest jednoznaczna. Zaobserwowano także zbieżność czasową między pojawieniem się w Hiszpanii skrajnej prawicy a spadkiem częstości użycia języka inkluzywnego w analizowanych przemówieniach.

The article aims to characterize the evolution of the use of inclusive language in Spanish political discourse over the past 20 years. It analyzes inclusive constructions in New Year's addresses delivered by the presidents of selected autonomous communities. The findings indicate that these forms perform integrative and solidarity-building functions and the correlation between the use of inclusive language and party affiliation is not straightforward. A temporal coincidence was also observed between the emergence of the far right in Spain and a decline in the frequency of inclusive language use in the analyzed speeches.

Key words

język hiszpański, generyczny rodzaj męski, dyskurs polityczny, orędzie noworoczne

Spanish language, generic masculine, political discourse, New Year's address

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0).
The content of the license is available at http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Received: 31 March 2026 | Accepted: 11 September 2026

DOI: https://doi.org/10.29107/rr2026.3.5

Res Rhetorica, ISSN 2392-3113, 13 (3) 2026, p. 82

MARTA PAWŁOWSKA
UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI W KRAKOWIE, POLSKA
https://orcid.org/0000-0001-9354-408X
m.pawlowska@uj.edu.pl

Język inkluzywny w hiszpańskim dyskursie politycznym na przykładzie prezydentów wybranych wspólnot autonomicznych

1. Wprowadzenie

Język inkluzywny ze względu na płeć jest obecnie przedmiotem debaty toczonej na wielu poziomach – od gabinetów politycznych, przez media tradycyjne i społecznościowe, aż po zwykłych użytkowników języka. W polszczyźnie główną osią tej dyskusji jest użycie feminatywów (Szpyra-Kozłowska 2021). Jednak problematyka zwalczania seksizmu językowego zaczęła być podejmowana w Europie już w latach osiemdziesiątych XX wieku, a w Kanadzie nawet pod koniec lat siedemdziesiątych (Burr 2003, 119-124) i obejmuje zjawiska o wiele szersze niż tylko rodzaj gramatyczny rzeczowników. Niniejszy artykuł ma na celu scharakteryzowanie ewolucji użycia języka inkluzywnego w hiszpańskim dyskursie politycznym na przykładzie orędzi noworocznych wygłaszanych w języku kastylijskim przez prezydentów wybranych wspólnot autonomicznych[1]. Wybór orędzia noworocznego na materiał badawczy podyktowany jest faktem, iż zarówno jego cykliczność, jak i wysoki stopień sformalizowania pozwalają na uchwycenie zachodzących w języku zmian i powiązanie ich z szerszymi przemianami społecznymi i politycznymi.

Pierwsze dokumenty oficjalne dotyczące walki z tzw. seksizmem językowym pojawiły się w Hiszpanii na początku lat dziewięćdziesiątych, ponieważ już w 1990 r. Ministerstwo Spraw Społecznych opublikowało broszurę na temat unikania seksizmu w języku administracyjnym (Instituto de la Mujer 1990). Z kolei na mocy rozporządzenia Ministerstwa Edukacji i Nauki z dnia 22 marca 1995 r.,

1. Hiszpania podzielona jest na siedemnaście wspólnot autonomicznych. Każda z nich posiada własny parlament oraz rząd, na którego czele stoi prezydent. Zakres kompetencji władz poszczególnych wspólnot regulują statuty autonomii zatwierdzane przez Kortezy Generalne.

dostosowano rodzaj gramatyczny stopni i tytułów akademickich oraz zawodowych do płci osób, którym je nadawano. Rozporządzenie to było konsultowane z Królewską Akademią Języka Hiszpańskiego (RAE), która przychylnie odniosła się do procesu feminizacji, jednocześnie postulując zachowanie bez zmian rzeczowników w tzw. rodzaju wspólnym – *género común* (zob. *infra*) (BOE 1995). 24 marca 2007 roku weszła w życie Ustawa Organiczna 3/2007 o rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn, która również odnosi się do kwestii przeciwdziałania językowej dyskryminacji (BOE 2007). Dwa lata później hiszpańska Naczelna Rada Sądownictwa opublikowała wytyczne dotyczące użycia języka niedyskryminującego w dokumentach tej instytucji (CGPJ 2009). Odniesienia do eliminacji seksizmu z języka można znaleźć również niemal we wszystkich ustawach dotyczących równości kobiet i mężczyzn uchwalanych przez poszczególne wspólnoty autonomiczne. W roku 2018 wicepremier rządu Carmen Calvo zleciła RAE przygotowanie raportu na temat możliwości adaptacji hiszpańskiej Konstytucji do założeń języka inkluzywnego (Sevilla Merino 2018, 83), a dokument ten ukazał się dwa lata później (RAE 2020).

Jednakże wraz z pojawieniem się na hiszpańskiej scenie politycznej skrajnie prawicowej partii Vox można zaobserwować także odmienne tendencje. Wspomniana partia postulowała m.in. usunięcie języka inkluzywnego ze wszystkich dokumentów administracji państwowej oraz powiązanych z nią instytucji i podmiotów prawa publicznego (BOCG 2021, 10-11). Chociaż inicjatywa ta nie zyskała poparcia na szczeblu krajowym, w grudniu 2025 r. głosami Vox oraz prawicowej Partii Ludowej (PP) usunięto język inkluzywny z regulaminu autonomicznego parlamentu Walencji (El País 2025).

2. Rodzaj gramatyczny w języku hiszpańskim a język inkluzywny

Przed wprowadzeniem definicji samego języka inkluzywnego oraz opisem postulowanych zmian należy przyjrzeć się systemowi rodzaju gramatycznego w języku hiszpańskim. Klasyfikacja rzeczowników i zaimków, a co za tym idzie ich kolokatów, pod względem rodzaju opiera się na opozycji męski : żeński, przy czym rodzaj męski stanowi jej człon nienacechowany, a tym samym może pełnić funkcję generyczną – na przykład w orzeczeniu imiennym *estamos contentos* (‘jesteśmy zadowoleni’) wskazanie może odnosić się do grupy męskoosobowej lub mieszanej pod względem płci.

Semantycznym jądrem systemu jest kategoria płci biologicznej, toteż w zdecydowanej większości przypadków rodzaj gramatyczny rzeczownika odpowiada płci desygnatu. Zróżnicowanie to może być realizowane za pomocą trzech mechanizmów: derywacji sufiksalnej (gdzie podstawowy morfem rodzaju żeńskiego to

-a), heteronimii (np. *padre – madre* ‘ojciec – matka’), bądź też istnienia rzeczowników o tzw. wspólnym rodzaju gramatycznym (np. *cantante* ‘piosenkarz/piosenkarka’), które przyjmują uzgodnienia męskie lub żeńskie w zależności od płci desygnatu. Rodzaj gramatyczny nie jest motywowany biologicznie w przypadku rzeczowników zwanych *epicenos*, odnoszących się przede wszystkim do zwierząt (czyli np. *ratón* ‘mysz’ jest rodzaju męskiego), choć odnotować można również osobowe *epicenos* (np. *víctima* ‘ofiara’) (RAE 2010, 24–32).

Odnosząc się do wszystkich rzeczowników, już nie tylko żywotnych, warto podkreślić, że z formalnego punktu widzenia między końcówką rzeczownika a jego rodzajem można wskazać bardzo wyraźne korelacje. Analizy statystyczne w pełni potwierdzają morfologiczną przejrzystość języka kastylijskiego. Okazuje się, że 99,89% rzeczowników zakończonych na *-o* jest rodzaju męskiego, 96,6% zakończonych na *-a* jest rodzaju żeńskiego, a 89,35% zakończonych na *-e* również jest rodzaju męskiego (Nissen 2002, 254). Opozycja *o : a* jest zatem niemal jednoznacznym wykładnikiem rozróżnienia rodzajowego między rodzajem męskim a żeńskim. W paradygmatach przymiotnikowych wyróżnia się dwa modele: przymiotniki dwuformowe, w których wykładnikami rodzaju są ponownie *o : a*, (np. *contento – contenta* ‘zadowolony – zadowolona’), ewentualnie *ø : a*, oraz przymiotniki nieodmieniające się przez rodzaj (np. *feliz* ‘szczęśliwy – szczęśliwa’).

Mając na uwadze strukturę kategorii rodzaju gramatycznego w języku hiszpańskim, język inkluzywny może być rozumiany na dwa sposoby, co w swoim raporcie podkreśla RAE (2020, 5) jako: (1) używanie terminów w rodzaju męskim generycznym, odnoszącym się zarówno do mężczyzn, jak i kobiet, kiedy z kontekstu jasno to wynika; (2) podkreślanie obecności kobiet poprzez stosowanie słów w rodzaju żeńskim, a w przypadku grup mieszanych pod względem płci używanie również osobowych rzeczowników zbiorowych (np. *la población española* ‘dosł. ludność hiszpańska’ zamiast *los españoles* ‘Hiszpanie’) lub rzeczowników typu *epicenos* (np. *persona* ‘osoba’). Podejście pierwsze to stanowisko tradycyjne, początkowo traktowane przez RAE jako jedyne dopuszczalne z językoznawczego punktu widzenia (Bosque 2012), podczas gdy druga definicja odpowiada potocznemu rozumieniu języka inkluzywnego i to właśnie taka interpretacja jest przedmiotem zainteresowania w niniejszym studium.

Warto zauważyć, że oprócz zwalczania seksizmu językowego jako takiego, który w języku hiszpańskim przejawiać się może na wielu poziomach (García Meseguer 1994), przedmiotem krytyki stał się także androcentryzm, czyli właśnie stosowanie form rodzaju męskiego jako generycznego i nienacechowanego. W opinii niektórych środowisk ten konstrukt składniowy przez wieki przyczyniał się do „wymazywania” kobiet z ogólnej świadomości (np. Lledó 2007)[2].

2. Ponieważ kwestia zasadności tego poglądu nie ma znaczenia dla przeprowadzanej poniżej analizy, a jest to zjawisko bardzo złożone, nie będziemy rozwijać tego tematu.

Licznie publikowane w Hiszpanii rekomendacje proponują różnorodne mechanizmy ograniczające użycie rodzaju męskiego jako generycznego. Dwie główne strategie to: feminizacja terminów w celu uwidocznienia kobiet oraz neutralizacja rozróżnienia rodzajowego. Poniżej zaprezentowano najczęściej spotykane rozwiązania:

- struktury dwuczłonowe (reduplikacja rzeczownika)
  np. *los alumnos* ‘studenci’ → *las alumnas y los alumnos* ‘studentki i studenci’;
- rzeczowniki zbiorowe
  np. *los trabajadores* ‘pracownicy’ → *el personal* ‘personel’;
- rzeczowniki typu *epicenos*
  np. *los hombres* ‘ludzie/mężczyźni’ → *los seres humanos* ‘istoty ludzkie’;
- zaimki bez wykładnika rodzaju
  np. w odniesieniu do rzeczowników osobowych zastępowanie zaimka względnego *el que/la que* ‘który/która’, synonimicznym zaimkiem *quien* ‘który/która’ – wspólnym dla obu rodzajów;
- pomijanie rodzajnika lub używanie determinantów bez wykładnika rodzaju
  np. *el solicitante* ‘wnioskujący’ → *cada solicitante* ‘każdy wnioskujący/każda wnioskująca’ gdzie zarówno zaimek *cada*, jak i rzeczownik *solicitante* są wspólnorodzajowe;
- apozycje objaśniające
  np. *Los afectados, hombres y mujeres, recibirán una indemnización*. ‘Poszkodowani, mężczyźni i kobiety, otrzymają odszkodowanie’;
- wszelkiego typu przeformułowania i konstrukcje bezosobowe.[3]

3. Orędzie noworoczne jako subgatunek przemówienia politycznego

Zdaniem hiszpańskiej badaczki Maríi José Canel nie ma polityki bez komunikowania, ponieważ wszystkie sfery aktywności politycznej są wręcz „przesycone” komunikacją (2008, 17-19). Natomiast samo pojęcie komunikowania politycznego jest trudne do zdefiniowania z uwagi na nieostrość terminów *komunikowanie* i *polityka*. Dobek-Ostrowska postrzega je jako „proces dwukierunkowy, który zachodzi w konkretnym otoczeniu społecznym (…), politycznym (…), medialnym (…) i kulturowym” (2006, 129), który „odbywa się w ramach tzw. złotego trójkąta (…), który tworzą aktorzy polityczni, media masowe i obywatele” (2006, 164). Można przyjąć, że jest to „tworzenie, organizowanie i rozpowszechnianie

3. Pojawiają się także propozycje modyfikacji słowotwórczej form z wykładnikami rodzaju poprzez stosowanie morfemów neutralnych płciowo, jak *–e* czy *–x*, zwłaszcza w kontekście rodzajowej reprezentacji osób niebinarnych (zob. Fábregas 2022; Papadopoulos 2022). Natomiast jako formy innowacyjne i nienormatywne nie pojawiają się one w analizowanych orędziach, więc zjawisko to nie zostanie tu szczegółowo omówione.

informacji (…), mających w zamierzeniu lub w rzeczywistym oddziaływaniu wpływ na system władzy i jej użycie (Goban-Klas 1998, 8). Do form komunikowania politycznego zalicza się przemawianie publiczne, a ściślej przemówienie polityczne jako akt retoryczny (Czechowski 2024, 35).

Przemówienie polityczne można zaklasyfikować jako odmianę rodzajową (supergatunek) rodzaju oficjalno-retorycznego i uznać je za „swoistą ramę genologiczną dla innych konkretyzacji gatunkowych wysłowienia politycznego" (Zimny 2021, 45). Mimo luźnego stopnia kodyfikacji, przemówienie wykazuje szereg cech: jest to wypowiedź oficjalna posiadająca jednego nadawcę, ale wielu odbiorców; dotyczy konkretnego, istotnego dla polityki tematu; ma pewną wieloelementową strukturę (a w konsekwencji jest to raczej dłuższa wypowiedź niż np. oświadczenie). Przemówienie zostaje wygłoszone lub jest możliwe do wygłoszenia; spełnia funkcję informacyjno-poznawczą, perswazyjno-pouczającą lub obie; może być uroczyste. W rezultacie funkcjonuje zarówno jako hipergatunek (np. wobec *orędzia*), jak i subgatunek (np. wobec *wypowiedzi politycznej*) (Zimny 2021, 42).

Orędzie, rozumiane jako „uroczyste przemówienie głowy państwa, Kościoła lub innej ważnej osobistości wygłaszane na szczególną okazję" (WSJP s.v. *orędzie 1*), stanowi gatunek przemówienia politycznego (Zimny 2021, 44), a jedną z jego odmian jest orędzie noworoczne (czy też świąteczno-noworoczne), będące przedmiotem niniejszej analizy. Z retorycznego punktu widzenia orędzie noworoczne wpisuje się w długą tradycję przemówień o charakterze epideiktycznym (aczkolwiek czasami z elementami retoryki deliberatywnej). Ma charakter mowy pochwalnej, chociaż pojawia się w nim również pewna doza krytyki, mająca przygotować odbiorców na działania, które rząd podejmie w przyszłości (Sauer 2007, 252). Z perspektywy pragmatycznej, w odniesieniu do kryterium stopnia otwartości grupy odbiorców oraz stopnia problemowości poruszanych treści, jest to typ przemówienia okolicznościowo-wiecowego (Zimny 2021, 106). Natomiast w kontekście komunikowania politycznego jest to przykład komunikowania hegemonicznego (komunikat skierowany od rządzących do rządzonych) o charakterze ekspresywnym (Goban-Klas 1998, 9; Szkudlarek-Śmiechowicz 2014, 34-35).

Jako gatunek wypowiedzi orędzie noworoczne rządzi się określonymi regułami, tj. ma uroczysty i symboliczny charakter, a jego głównym celem jest kształtowanie postaw i emocji odbiorców. Wygłaszane jest przez głowę państwa lub szefa rządu, aby podsumować mijający rok, wskazać nadchodzące wyzwania oraz oczywiście złożyć wszystkim obywatelom życzenia. Przekaz opiera się na pozytywnych emocjach związanych z okresem świątecznym, co podkreślane jest odpowiednią scenerią. Sprzyja to budowaniu więzi i poczucia bliskości między politykiem a odbiorcami, ponieważ głównym celem tego typu wystąpień jest wywołanie

poczucia wspólnoty i przynależności oraz umacnianie tożsamości zbiorowej, często poprzez akcentowanie wspólnych wartości i osiągnięć. Tym samym oprócz funkcji perswazyjnej, orędzie pełni także funkcję koncyliacyjną, a zwłaszcza integracyjną (Czachur 2016, 73-74; Racz-Padewska 2018, 156). W takim kontekście wybory językowe dotyczące inkluzywności nabierają szczególnego znaczenia.

Nadawca może przemawiać z perspektywy gospodarza (przeważnie państwa, lecz w naszym przypadku, autonomicznej jednostki terytorialnej) lub też gościa w domach odbiorców, a czasem te role mogą się przeplatać. W przypadku orędzia wygłaszanego z pozycji gospodarza mówca wykorzystuje topos sukcesu i osiągniętego dobrobytu, aczkolwiek na ogół w granicach szczerości, czyli bez hiperbolizacji. Jako że przemawiający uosabia majestat państwa, orędziu towarzyszy szczególna oprawa wizualna – wykorzystanie ważnych dla zbiorowości symboli i odpowiednia sceneria (Racz-Padewska 2018, 157; Zimny 2021, 131-132).

W warstwie językowej przeważa słownictwo wyrażające pozytywne emocje – odnoszenie się do pól semantycznych takich jak *rodzina*, *dom*, *troska*, *nadzieja*, *radość*, a przy poruszania spraw państwa dominuje leksyka niespecjalistyczna i średni poziom trudności języka. Element polityczny przeważnie wyrażany jest w modalności życzenia. Dla podtrzymania kontaktu z odbiorcą nadawca często wygłasza sądy oczywiste, ale posiadające moc więziotwórczą (Zimny 2021, 131-132). W konsekwencji:

> Mimo oficjalności sytuacji i wysłowienia w tego typu wystąpieniach głowa państwa odsłania więc jakby swą prywatną stronę, ukazuje się jako członek tej samej wspólnoty kulturowej, pozwala odbiorcy dostrzec w sobie nie tylko urzędnika, ale właśnie człowieka, który przychodzi do odbiorcy z dobrym słowem. Mimo bardzo niskiego stopnia indywidualizacji tekstu w tym rodzaju relacji nadawca ociepla swój wizerunek w oczach odbiorcy, neutralizuje niejako odium wiążące się z uprawianiem polityki i raczej negatywne jej postrzeganie w społeczeństwie (Zimny 2021, 132).

Mimo iż bezpośrednim celem orędzia jest złożenie życzeń obywatelom, a więc jest ono z założenia ekspresywnym aktem mowy, mówcy przyświeca również cel perswazyjny, a dokładniej – autopromocyjny (Racz-Padewska 2018, 157).

Dodatkowo należy też zwrócić uwagę na uwarunkowania medialne, wynikające z emisji w telewizji i stanowiące wyraz zjawiska mediatyzacji polityki i komunikowania politycznego (Dobek-Ostrowska 2006, 158-159). Jak zauważa Racz-Padewska, „orędzie noworoczne jest przekazem multisemiotycznym, dla którego warunkiem koniecznym zaistnienia jest telewizyjna transmisja” (2018, 155). Jest to więc wydarzenie komunikacyjne, ponieważ poza warstwą tekstualną istotne są także różne elementy pozajęzykowe (np. muzyka, specjalna sceneria, symbole), których celem jest ewokowanie znaczeń (Sauer 2007, 228).

Z retorycznego punktu widzenia przejście od przemówienia wygłaszanego na żywo do przekazu medialnego ma swoje konsekwencje. Szczególnie istotna jest

jego pseudospontaniczność i wtórna oralność. W momencie wygłaszania orędzia dochodzi do ponownego uoralnienia tekstu pisanego (Sauer 2007, 234). Jest to o tyle ważne, że elementy języka inkluzywnego bez wątpienia są o wiele prostsze do wprowadzenia i kontrolowania właśnie w tekstach pisanych.

4. Charakterystyka korpusu i metodologia

Przedmiotem analizy są orędzia noworoczne wygłaszane przez prezydentów wybranych wspólnot autonomicznych w latach 2007–2025 – po wejściu w życie Ustawy Organicznej 3/2007. Dobór korpusu opierał się na trzech głównych kryteriach: (1) reprezentowane są dwa główne hiszpańskie ugrupowania polityczne: prawicowa Partia Ludowa (PP) oraz lewicowa Hiszpańska Socjalistyczna Partia Robotnicza (PSOE), co pozwala na identyfikację potencjalnych różnic wynikających z orientacji politycznej; (2) do analizy wybrano wspólnoty autonomiczne, w których przez dłuższy okres utrzymywały się nieprzerwane rządy jednej opcji politycznej, co sprzyja wykształceniu bardziej spójnych i utrwalonych wzorców retorycznych; (3) są to wspólnoty autonomiczne jednojęzyczne.

W przypadku PP przeanalizowano orędzia prezydentów Wspólnoty Madrytu, ponieważ jako region stołeczny zajmuje ona szczególne miejsce w życiu politycznym Hiszpanii, a wystąpienia jej włodarzy wykraczają poza wymiar regionalny. W odniesieniu do lewicy w latach 2007–2015 w żadnej ze wspólnot autonomicznych PSOE nie rządziło nieprzerwanie. Natomiast tradycyjnym bastionem socjalistów była Andaluzja, gdzie sprawowali oni władzę od transformacji demokratycznej (1978) do 2019 r. Z kolei po roku 2019 jedyną jednojęzyczną wspólnotą autonomiczną z prezydentem z PSOE jest Kastylia-La Mancha – również posiadająca długą tradycję rządów socjalistycznych. Korpus składa się z 38 wystąpień, które zestawiono w tabeli 1.

Partia	Lata	Prezydent	Liczba orędzi	Średnia długość orędzia
PP	2007–2011	Esperanza Aguirre y Gil de Biedma	5	6:11
	2012–2014	Ignacio González González	3	4:47
	2015–2017	Cristina Cifuentes Cuencas	3	6:01
	2018	Ángel Garrido García	1	6:18
	2019–2025	Isabel Díaz Ayuso	7	9:14
PSOE	2007	José María Barreda	1	9:27
	2008	Manuel Chaves González	1	9:27
	2009–2012	José Antonio Griñán Martínez	4	7:07
	2013–2018	Susana Díaz Pacheco	6	8:58
	2019–2025	Emiliano García-Page Sánchez	7	10:44

Tabela 1. Orędzia prezydentów wspólnot ujęte w korpusie, opracowanie własne.

Ponieważ orędzie andaluzyjskiego prezydenta Manuela Chavesa z 2007 nie jest nigdzie dostępne, dla zachowania równowagi na osi lewica-prawica zastąpiono je orędziem prezydenta Kastylii-La Manchy, José Maríi Barredy. Każda z opcji politycznych jest reprezentowana przez pięcioro polityków, zarówno kobiety, jak i mężczyzn. Orędzia zostały wyemitowane w ostatnich dniach grudnia w telewizjach autonomicznych oraz upubliczniano je na oficjalnych stronach regionalnych władz.

W kwestii lokacji można zaobserwować ewolucję od statycznych przemówień we wnętrzach w świątecznej scenerii do nowoczesnych realizacji telewizyjnych nagrywanych w emblematycznych dla regionu miejscach, odwołujących się do historii (np. Alhambra), przyrody (park narodowy Doñana) czy służby publicznej (remiza strażacka w Alcalá de Henares). Treść orędzia często jest uzupełniana krótkimi wstawkami montażowymi, głównie ukazującymi różne miejsca w świątecznej oprawie. Emiliano García-Page w swoich wystąpieniach umieszcza również wypowiedzi zaproszonych gości – zwykłych obywateli (seniorów, uczniów, pracowników ochrony zdrowia) co sprawia, że audycja nabiera cech programu telewizyjnego.

Wszystkie orędzia mają podobną strukturę argumentacyjną. Z jednej strony odwołują się do wyzwań wynikających z kontekstu społeczno-politycznego (kryzys gospodarczy, proces niepodległościowy w Katalonii, pandemia, wojna w Ukrainie, klęski żywiołowe), którym wspólnie należy stawić czoła. Z drugiej strony mówca referuje odniesione w minionym roku sukcesy (wzrost gospodarczy, inwestycje w infrastrukturę, aspekty, w których dana wspólnota autonomiczna jest liderem na tle całej Hiszpanii itp.). Czasami punktem odniesienia są wydarzenia historyczne (np. wojna domowa). Obowiązkowe są także podziękowania dla wszystkich obywateli, którzy przyczyniają się do budowania tego dobrobytu, a także wzmianki o najsłabszych.

Przeprowadzona analiza ma charakter semantyczno-składniowy, tj. ze wszystkich wystąpień wyodrębniono elementy języka inkluzywnego, by sprawdzić jego typy, frekwencję użycia oraz konteksty występowania. Następnie otrzymany repertuar rozwiązań inkluzywnych został omówiony pod kątem ich funkcji pragmatyczno-retorycznych.

5. Orędzia prezydentów Wspólnoty Madrytu

W latach 2007–2025 orędzia noworoczne wygłaszało pięcioro prezydentów Wspólnoty Madrytu (wszyscy reprezentujący PP): Esperanza Aguirre, Ignacio González, Cristina Cifuentes, Ángel Garrido i Isabel Díaz Ayuso.

W pięciu orędziach Esperanzy Aguirre (2007–2011) nie odnotowano żadnych przejawów tendencji antyseksistowskich. Aguirre nie posługuje się nawet mechanizmami inkluzywnymi neutralnymi z punktu widzenia naturalności dyskursu, a więc zaimkami względnymi *quien* ‘który/która’ i *quienes* ‘którzy/które’ ani epicenum *persona* ‘osoba’. Rzadkie przypadki, w których sięga po te rozwiązania, mają wyraźny wydźwięk eufemistyczny, np. *quienes no tienen empleo* ‘ci, którzy/te, które nie mają pracy’, czy *las personas que viven con alguna discapacidad* ‘osoby, które żyją z jakąś niepełnosprawnością’. Użycie tych wyrażeń jest jednak niekonsekwentne, gdyż w innych wystąpieniach pojawiają się formy takie jak *los parados* ‘bezrobotni’ czy *los enfermos* ‘chorzy’. Trzeba jednak podkreślić, że Aguirre wprost wspomina o kobietach – ofiarach przemocy domowej.

Następca Aguirre, Ignacio González, podąża tym samym torem: w jego trzech orędziach noworocznych (2012–2014) dominują rodzajniki generyczne w rodzaju męskim, a jedynym użyciem słowa *persona* jest peryfrastyczna konstrukcja o charakterze eufemistycznym: *todavía muchas personas siguen pasando necesidades* ‘wciąż wiele osób nadal jest w potrzebie’.

Sytuacja zmienia się wraz z objęciem władzy przez Cristinę Cifuentes, w której wystąpieniach można dostrzec wyraźne elementy języka inkluzywnego. Jej pierwsze orędzie noworoczne otwiera formuła *Feliz Navidad y Año Nuevo a todos los madrileños y madrileñas* ‘Wesołych Świąt i szczęśliwego Nowego Roku dla wszystkich Madrytczyków i Madrytek’, po której następują już wyrażenia w rodzaju męskim generycznym np. *todos los ciudadanos* ‘wszyscy obywatele’, *madrileños de todas las edades* ‘Madrytczycy w każdym wieku’ itp. Następnie pojawia się struktura dwuczłonowa w wołaczu *amigas y amigos* ‘przyjaciółki i przyjaciele’, po czym Cifuentes od razu powraca do form generycznych *todos* ‘wszyscy’ lub *madrileños* ‘Madrytczycy’. Jednocześnie w tym samym orędziu odnotowuje się wyłączne użycie *quienes* ‘którzy/które’ zamiast męskiego generycznego *los que* ‘którzy’, a także omówione wcześniej konstrukcje *las personas con discapacidad* ‘osoby z niepełnosprawnością’ czy *las personas dependientes* ‘osoby zależne’ (aczkolwiek pojawia się też forma *los dependientes* ‘zależni’). W orędziach z kolejnych lat struktury dwuczłonowe obejmują te same rzeczowniki, lecz stają się liczniejsze. Wołacz (*queridos*) *amigos y amigas* ‘(drodzy) przyjaciele i przyjaciółki’ używany jest konsekwentnie – dokładnie siedmiokrotnie, co pozwala uznać go za wyróżniający rys dyskursu Cifuentes. Niemniej podważanie rzeczownika *madrileño* ‘Madrytczyk’ wyłącznie w pewnych kontekstach należy traktować jako zabieg incydentalny. W orędziu z 2015 roku jedyne wystąpienie formy *los madrileños y madrileñas* ‘Madrytczycy i Madrytki’ pojawia się w pierwszym zdaniu jako sygnał inkluzywności, po czym dyskurs prowadzony jest z użyciem rodzaju męskiego generycznego (pomijając wspomniane już *amigos y amigas*, które pełni przede wszystkim funkcję fatyczną).

Z kolei orędzie z 2016 roku otwiera fragment prowadzony w rodzaju męskim generycznym, by w siódmym zdaniu nagle wprowadzić formę inkluzywną:

> *He trabajado para intentar dar respuesta a las necesidades y preocupaciones de los madrileños y de las madrileñas.* [Pracowałam, by spróbować odpowiedzieć na potrzeby i troski Madrytczyków i Madrytek.]

a następnie od razu powrócić do form generycznych: *nuestros hijos* ‘nasze dzieci’, *los mayores* ‘starsi’, *los dependientes* ‘zależni’ itp. Struktury dwuczłonowe występują jednak w dalszej części orędzia, ponownie w sąsiedztwie form rodzaju męskiego. Jest to wyrażenie *todos y cada uno de los madrileños y madrileñas* ‘wszyscy i każdy z osobna Madrytczyk i Madrytka’. Pojawia się ono dwa razy – w wersji z czasownikiem uzgodnionym w pierwszej osobie liczby mnogiej (czyli mówczyni podkreśla, że sama zalicza się do tej grupy), a następnie z czasownikiem w trzeciej osobie. W orędziu z 2017 roku rzeczownik *madrileño* ulega podwojeniu tylko raz, ale znów w środku wywodu, bez żadnego uzasadnienia. W innym miejscu Cifuentes sięga po opozycję *hombre/mujer* ‘mężczyzna/kobieta’ dla zaznaczenia obecności kobiet po serii generycznych form rodzaju męskiego:

> *El Gobierno, los ayuntamientos, los trabajadores, los empresarios, los autónomos, todos y cada uno de los hombres y mujeres de nuestra región, hemos sumado esfuerzos para alcanzar metas comunes.* [Rząd, urzędy miast, pracownicy, przedsiębiorcy, samozatrudnieni, wszyscy i każdy z osobna z mężczyzn i kobiet naszego regionu dołożyliśmy starań, by osiągnąć wspólne cele.]

Ponadto w orędziach Cifuentes odnotowujemy konstrukcje neutralne płciowo typu: *las personas que están en paro* ‘osoby, które są na bezrobociu’, *las personas dependientes* ‘osoby zależne’ czy *la sociedad madrileña* ‘madryckie społeczeństwo’.

Ángel Garrido wygłosił tylko jedno orędzie noworoczne (2018/19). W dyskursie tym natrafiamy na różne mechanizmy języka inkluzywnego, a użycie generycznego rodzaju męskiego nie jest dominujące. W przypadku odniesień do mieszkańców Madrytu sześciokrotnie pojawia się forma męska generyczna (*todos*) *los madrileños* ‘(wszyscy) Madrytczycy’ (przy czym dwukrotnie forma ta połączona jest z inkluzywnym „my”), raz pojawia się konstrukcja bezosobowa *la sociedad madrileña* ‘madryckie społeczeństwo’, a raz struktura dwuczłonowa. W przypadku konstrukcji odnoszących się do osób w potrzebie spotykamy rodzaj męski generyczny, np. *todos aquellos que, por cualquier circunstancia, necesitan nuestro respaldo* ‘wszyscy ci, którzy przez okoliczności potrzebują naszego wsparcia’. Jednak zdecydowanie dominują tutaj rozwiązania inkluzywne: *las personas más vulnerables* ‘osoby najbardziej narażone’, *quienes todavía carecen de un empleo* ‘którzy/które ciągle nie mają pracy’, *las personas que han perdido su hogar y aún no lo han recobrado* ‘osoby, które utraciły dom i wciąż go nie odzyskały’, *la*

infancia más desfavorecida ‘dzieci (dosł. dzieciństwo) żyjące w najbardziej niesprzyjających warunkach’ itp.

We fragmencie, w którym dochodzi do nagromadzenia rodzaju męskiego, odniesienie do kobiet pojawia się wprost poprzez doprecyzowanie, że wszystkie wymieniane osoby to mężczyźni i kobiety – rozwiązanie, które pojawiło się już w orędziach Cifuentes:

> *Estoy orgulloso de los trabajadores, de los estudiantes, de los profesionales de nuestros servicios públicos, de los emprendedores, de los empresarios, de quienes sirven en las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad, y de todos aquellos hombres y mujeres que desde la sociedad civil tenéis algo que aportar al desarrollo de Madrid y así lo hacéis.* [Jestem dumny z pracowników, uczniów i studentów, fachowców zatrudnionych w naszych służbach publicznych, przedsiębiorców, właścicieli firm, tych, którzy/które służą w Siłach i Służbach Bezpieczeństwa i z wszystkich tych mężczyzn i kobiet, którzy w ramach społeczeństwa obywatelskiego możecie coś wnieść do rozwoju Madrytu i właśnie to robicie.]

W konsekwencji orędzie Garrido sprawia wrażenie z jednej strony językowo konserwatywnego, z drugiej zaś – inkluzywnego.

Isabel Díaz Ayuso przerwała stopniowy proces wprowadzania elementów języka inkluzywnego w orędziach noworocznych prezydentów reprezentujących PP. W jej siedmiu wygłoszonych dotychczas orędziach nie tylko nie znajdujemy elementów inkluzywnych, ale wręcz uderza w nich częstotliwość wykorzystywania generycznego rodzaju męskiego – zarówno w słowach nastawionych na budowanie wspólnoty (np. *madrileños* ‘Madrytczycy’), jak i w licznych wyliczeniach zawodów czy grup wiekowych i społecznych. Jedyna struktura dwuczłonowa to pojawiająca się raz tradycyjna forma wołacza *señoras y señores* ‘panie i panowie’, która jest skonwencjonalizowana i nie można jej traktować jako przejaw języka inkluzywnego.

Mimo tak ewidentnego odrzucenia przez Díaz Ayuso rekomendacji antydyskryminacyjnych, tendencja do wykorzystywania form inkluzywnych w celach eufemistycznych nadal jest widoczna, chociaż pojawiają się one obok form w rodzaju męskim generycznym, które są o wiele częstsze. Oto przykłady: *las personas que son maltratadas, explotadas* ‘osoby, które są źle traktowane, wykorzystywane’, *las personas con discapacidad* ‘osoby z niepełnosprawnością’, *quien tenga alguna limitación* ‘kto ma jakieś ograniczenia’, *personas y familias vulnerables* ‘osoby i rodziny narażone na zagrożenie’, *oportunidades a quienes las han perdido* ‘szanse dla tych, którzy/które je stracili/straciły’. W orędziu z 2023 r. można też znaleźć cały akapit uzgodniony w rodzaju żeńskim do wprowadzonego na początku rzeczownika *persona* ‘osoba’:

> *Quiero dirigirme (…) a las personas que sufren: a quienes están solas, enfermas, desesperanzadas, que atraviesan dificultades económicas. A todas aquellas que, por la causa que sea, no*

pueden vivir la aventura de la vida en plenitud y solo quieren que se cuente con ellas. [Chcę zwrócić się (…) do osób, które cierpią: tych, które są same, chore, pozbawione nadziei, które przechodzą przez problemy finansowe. Do wszystkich tych [osób], które z dowolnego powodu nie mogą w pełni przeżywać przygody, jaką jest życie, i chcą jedynie, by się z nimi liczyć.]

Jest to o tyle niespotykane, że w innych dyskursach fragmenty dotyczące najsłabszych były najczęściej wprowadzane za pomocą męskiego zaimka *los que* – zarówno w krótkich konstrukcjach, np. *los que pasan por malos momentos* ‘ci, którzy przechodzą przez złe chwile’, jak i w dłuższych akapitach.

Znajdujemy też przykłady stosowania rzeczowników abstrakcyjnych interpretowanych jako zbiorowe, takich jak *infancia* ‘dzieci (dosł. dzieciństwo)’, *juventud* ‘młodzież (dosł. młodość)’ oraz *preadolescencia* ‘młodzi nastolatkowie (dosł. wczesny wiek nastoletni)’, a także *población* ‘mieszkańcy (dosł. populacja/ludność)’. W roku 2024 Díaz Ayuso ucieka się do konstrukcji bezosobowych i inkluzywnych, mówiąc o mieszkańcach wsi: *Gracias al campo y a quienes cuidan de nuestra alimentación...* ‘Dziękuję wsi i tym, którzy/które dbają o naszą żywność’. Można przypuszczać, że służy to ominięciu rzeczownika *campesinos* ‘wieśniacy, rolnicy’.

6. Orędzia prezydentów Wspólnoty Andaluzji

W okresie 2007–2019 urząd prezydenta Andaluzji sprawowali kolejno: Manuel Chaves, José Antonio Griñán oraz Susana Díaz.

Orędzie Manuela Chavesa z 2008 r. wyraźnie naznaczone jest dbałością o inkluzywność. Oczywiście pojawiają się w nim liczne formy generycznego rodzaju męskiego, ale stosowane są także struktury dwuczłonowe. Reduplikacja odnosi się głównie do rzeczownika *andaluz* ‘Andaluzyjczyk’ (np. *millones de andaluces y andaluzas que cada mañana se esfuerzan por hacer su trabajo bien hecho* ‘miliony Andaluzyjczyków i Andaluzyjek, którzy co rano dokładają wysiłków, by dobrze wykonać swoją pracę’), ale dotyczy też rzeczownika *chico/chica* ‘chłopiec/dziewczyna’ (*los chicos y las chicas que estudian fuera* ‘chłopcy i dziewczyny, którzy studiują poza [Andaluzją]’) oraz pary *hombres y mujeres* ‘mężczyźni i kobiety’. Spotykamy też rzeczowniki zbiorowe np. *el personal sanitario* ‘personel ochrony zdrowia’ czy *una juventud cada vez más preparada* ‘coraz lepiej przygotowana młodzież’ oraz konstrukcje z rzeczownikiem *persona* (np. *las personas mayores* ‘osoby starsze’). Z kolei rzadko używany jest zaimek *quien* (przeważa *los que*). Nie zaobserwowano tendencji do stosowania języka inkluzywnego przy wyrażeniach eufemistycznych. Co prawda w kontekście osób bezrobotnych trafiamy na konstrukcję *quienes tienen un problema importante como es el desempleo* ‘ci, którzy/te, które mają poważny problem, jakim jest brak pracy’, ale

jednocześnie jest też mowa o *los dependientes* ‘zależnych’ oraz pojawia się wyrażenie *todos aquellos que en estos días de fiesta están sufriendo por cualquier circunstancia* ‘wszyscy ci, którzy w tych świątecznych dniach cierpią z jakiegokolwiek powodu’.

Przemówienia Griñána również obfitują w generyczne formy rodzaju męskiego, jednocześnie zawierając rozległe fragmenty, których forma podyktowana jest regułami języka nieseksistowskiego. W poniższym cytacie możemy zaobserwować użycie zaimka *quien*, rzeczownika *persona* (co znamienne, obydwa mechanizmy w konstrukcjach eufemistycznych) oraz struktury dwuczłonowej:

> *Solidaridad con quienes sufren la enfermedad o han perdido a un ser querido. Y también con quienes han tenido peor fortuna o no encuentran las oportunidades por las que luchan. Antes de nada, deseo expresar a estas personas mi comprensión, mi compromiso y mi esfuerzo para tratar de encontrar soluciones a sus problemas. Y a todos y a todas, mis mejores deseos de paz, salud y bienestar.* [Solidarność z tymi, którzy/które cierpią na jakąś chorobę albo utracili/utraciły kogoś bliskiego. A także z tymi, którzy mieli/które miały mniej szczęścia i nie znajdują szans, o które walczą. Przede wszystkim pragnę wyrazić tym osobom moje zrozumienie, moje zaangażowanie i mój wysiłek, by spróbować znaleźć rozwiązania dla ich problemów. I dla wszystkich [po hiszpańsku zaimek reduplikowany] moje najlepsze życzenia pokoju, zdrowia i dobrostanu.]

Niemniej częste są również przypadki przeplatania rodzaju męskiego z konstrukcjami inkluzywnymi:

> *Mi admiración por quienes cuidan de nuestros mayores y de las personas con discapacidad, y de aquella parte de la población especialmente vulnerable, que merece el mayor reconocimiento. Y mi abrazo más entrañable a los andaluces y a las andaluzas que viven fuera de nuestra comunidad, y a aquellos que vinieron aquí para encontrar entre nosotros su oportunidad. Concluyo este mensaje apelando a la esperanza, a la ilusión por construir un mundo mejor para nuestros hijos y nietos. Juntos hemos superado adversidades mayores y con el empeño de todos y todas conseguiremos también superar esta.* [Mój podziw dla tych, którzy/które dbają o naszych starszych i o osoby z niepełnosprawnością i o tę część społeczeństwa, która jest wyjątkowo bezbronna, co zasługuje na najwyższe uznanie. I najserdeczniejszy uścisk dla Andaluzyjczyków i Andaluzyjek, którzy mieszkają poza naszą wspólnotą, i dla tych, którzy przyjechali tutaj, by wśród nas znaleźć swoją szansę. Kończę wzywając do nadziei, radości z budowania lepszego świata dla naszych dzieci i wnuków. Razem pokonaliśmy większe przeciwności i z zaangażowaniem wszystkich [po hiszpańsku zaimek reduplikowany] uda nam się pokonać także tę.]

Ponadto Griñán posługuje się rzeczownikiem zbiorowym *ciudadanía* ‘obywatele’ (dosł. obywatelstwo), a jak widać z przytoczonych fragmentów, chętnie sięga też po rzeczownik *persona* oraz struktury dwuczłonowe, których repertuar jest dość bogaty. Oprócz *los andaluces y las andaluzas* ‘Andaluzyjczycy i Andaluzyjki’ (jedna trzecia wszystkich użyć *andaluz* w funkcji rzeczownikowej ulega reduplikacji) pojawiają się formy *todos los hombres y mujeres de Andalucía* ‘wszyscy mężczyźni i kobiety z Andaluzji’, a także syntagmy takie jak *todos y todas* ‘wszyscy i wszystkie’, *abuelos y abuelas* ‘dziadkowie i babcie’, *hijos e hijas*

‘synowie i córki’. Nie są one jednak stosowane konsekwentnie, ponieważ występują też w formie generycznej (np. w cytowanej powyżej konstrukcji *un mundo mejor para nuestros hijos y nietos* ‘lepszy świat dla naszych dzieci i wnuków’).

Susana Díaz podąża tą samą ścieżką co Griñán, lecz w jej przypadku wzrasta częstotliwość struktur reduplikowanych: poza *andaluces y andaluzas* pojawiają się również *alcaldes y alcaldesas* ‘burmistrzowie i burmistrzynie’, *niño o niña* ‘chłopiec czy dziewczynka’, *juntos y juntas* ‘razem’, *maestros y maestras* ‘nauczyciele i nauczycielki’, *profesores y profesoras* ‘nauczyciele i nauczycielki/wykładowcy i wykładowczynie’, *catalanes y catalanas* ‘Katalończycy i Katalonki’, *empresarios y empresarias* ‘właściciele i właścicielki firm’, *autónomos y autónomas* ‘samozatrudnieni i samozatrudnione’, a obok tego wyrażenia oparte na opozycji *hombre : mujer* (w tym jedno o wydźwięku eufemistycznym: *los hombres y mujeres que todavía no han logrado un empleo o que sufren en su carne la precariedad laboral y los salarios bajos* ‘mężczyźni i kobiety, którym dotąd nie udało się znaleźć pracy albo odczuwają na własnej skórze niestabilność zatrudnienia i niskie pensje’). Warto jednak zaznaczyć, że choć ilościowo zarówno Griñán, jak i Díaz podwajają z podobną częstotliwością (średnio trzy razy na orędzie), Díaz rozkłada te konstrukcje między większą liczbę rzeczowników i stosuje wspomniany mechanizm mniej konsekwentnie: o ile w każdym orędziu Griñána odnotowujemy co najmniej trzy reduplikacje, o tyle w orędziu Díaz z 2016 roku pojawia się zaledwie jedna, natomiast w 2017 roku aż sześć. Widać też ewolucję w użyciu: w latach 2014 i 2016 wyliczenie *los empresarios, los emprendedores, los autónomos* ‘właściciele firm, przedsiębiorcy, samozatrudnieni’ nie było podwajane, natomiast w roku 2015 pojawia się fragment: *empresarios y empresarias, emprendedores, a los autónomos y autónomas* ‘właściciele i właścicielki firm, przedsiębiorcy, samozatrudnieni i samozatrudnione’. Rodzi się pytanie, dlaczego nie pojawia się tu też żeńska forma *emprendedoras* ‘przedsiębiorczynie’.

Nieregularne użycie struktur dwuczłonowych na przestrzeni lat można tłumaczyć sięganiem po inne rozwiązania, które mają nadać dyskursowi charakter inkluzywny. Należą do nich między innymi rzeczowniki zbiorowe (oprócz *ciudadanía* używa się *juventud* ‘młodzież’ i *profesorado* ‘ogół nauczycieli’), zaimek względny *quienes*, epicenum *persona* (także o wydźwięku eufemistycznym: *las personas que por circunstancias diversas de edad, de enfermedad o discapacidad tienen dificultades para desarrollar con autonomia su propio proyecto de vida* ‘osoby, które przez różne okoliczności związane z wiekiem, chorobą lub niepełnosprawnością mają problemy, by z autonomią rozwijać swój własny życiowy projekt’), wyrażenie *todo el mundo* ‘wszyscy’ (dosł. ‘cały świat’) czy syntagmy, w których pomija się determinant lub zastępuje go formą pozbawioną rodzajowego nacechowania (np. *las necesidades de menores en riesgo de malnutrición* ‘potrzeby dzieci

zagrożonych niedożywieniem' – zamiast *los menores* z rodzajnikiem określonym w generycznym rodzaju męskim; *miles de jóvenes* 'tysiące młodych'). Pojawia się też przykład użycia rzeczownika abstrakcyjnego o znaczeniu zbiorowym (o wyraźnym nacechowaniu eufemistycznym) *la dependencia* 'zależność' w znaczeniu 'osoby zależne'.

7. Orędzia prezydentów Kastylii-La Manchy

Dla dopełnienia analizy za lata 2007 i 2019–2025 omówione zostaną dyskursy noworoczne prezydentów Kastylii-La Manchy reprezentujących PSOE: José Maríi Barredy (2007) i Emiliana García-Page Sáncheza (2019–2025).

Orędzie Barredy cechuje systematyczne używanie męskich form generycznych, nawet w kontekstach nastawionych na budowanie wspólnoty i zachętę do wspólnego działania (np. *todos los españoles* 'wszyscy Hiszpanie', *todos juntos* 'wszyscy razem', *todos los paisanos* 'wszyscy krajanie'), a także w kontekstach eufemistycznych (np. *los más débiles* 'najsłabsi', *los más necesitados* 'najbardziej potrzebujący', *aquellos que por alguna razón necesitan la ayuda de los demás* 'ci, którzy z jakiegoś powodu potrzebują pomocy innych'). Natomiast warto podkreślić, że w fazie inicjalnej orędzia, przy składaniu życzeń, dwukrotnie używa on konstrukcji dwuczłonowej *hombres y mujeres* 'kobiety i mężczyźni': *todos los hombres y mujeres que vivimos en Castilla-La Mancha* 'wszyscy mężczyźni i kobiety, którzy mieszkamy w Kastylii-La Manchy' oraz *buenos deseos para todos los hombres y todas las mujeres de buena voluntad* 'najlepsze (dosł. dobre) życzenia dla wszystkich mężczyzn i kobiet dobrej woli'. W tym ostatnim przykładzie mówca modyfikuje ewangeliczny cytat, by podkreślić, że zwraca się także do kobiet.

Emiliano García-Page, w przeanalizowanych siedmiu orędziach, nie stosuje właściwie żadnych rozwiązań inkluzywnych, a także bardzo często posługuje się generycznymi formami rodzaju męskiego, w tym nawet formami męskimi w liczbie pojedynczej, których interpretacja generyczna jest dużo słabsza niż w przypadku form mnogich (np. *nuestra forma de ser de enorme sentido común, el sentido común del manchego, del castellano* 'nasz sposób bycia cechujący się ogromną dawką zdrowego rozsądku, zdrowy rozsądek mieszkańca La Manchy, Kastylijczyka'). Jedynie dwukrotnie prezydent uciekł się do struktury redupliko-wanej – raz był to zaimek *todos*, gdzie po formie generycznej pojawiła się jeszcze forma podwojona: *todos, todos y todas* 'wszyscy, wszyscy i wszystkie', a drugi raz rzeczownik *chico* w konstrukcji *los chicos y chicas que hoy tienen 15–16 años* 'chłopcy i dziewczyny, którzy mają dziś 15–16 lat'. Oprócz tego często stosowany jest rzeczownik zbiorowy *gente* 'ludzie'. Czasami również pojawia się forma *vecindad* 'sąsiedztwo' w znaczeniu 'sąsiedzi' oraz wspomniana już *dependencia*, chociaż odnotowano także formę generyczną *nuestros dependientes* 'nasi zależni'.

8. Funkcjonowanie form inkluzywnych na planie pragmatyczno-retorycznym

Jak można było zaobserwować, poszczególnych prezydentów różni częstotliwość użycia form inkluzywnych. Natomiast gdy już się one pojawiają, spełniają właściwie takie same funkcje – niezależnie od czasu wygłoszenia orędzia czy też barw politycznych mówcy. Jeżeli popatrzymy zbiorczo na wszystkie przeanalizowane teksty, możemy zauważyć, że występują w nich głównie cztery zjawiska charakterystyczne dla języka inkluzywnego: zaimek *quien(es)*, konstrukcje z rzeczownikiem *persona*, rzeczowniki zbiorowe i struktury dwuczłonowe.

Zaimek *quien(es)* jest stylistycznie neutralny i *de facto* nie można mieć pewności, czy używany jest jako zamiennik formy męskiej generycznej *el/los que*, czy też po prostu wynika z idiolektalnych preferencji danego mówcy. Rzeczownik *persona*, co można było zaobserwować w cytowanych powyżej przykładach, pojawia się zwykle w konstrukcjach eufemistycznych. Dzięki ich użyciu mówca stawia w centrum uwagi człowieka, a nie stygmatyzującą go cechę (np. niepełnosprawność, zależność, brak pracy), która przez taki zabieg przestaje być elementem definiującym jego tożsamość. Pozwala to politykowi na kreowanie swojego wizerunku jako osoby wrażliwej społecznie, co przyczynia się do wzmacniania jego etosu.

Rzeczowniki zbiorowe, z uwagi na ich neutralny i bezosobowy charakter, kojarzą się głównie ze stylem urzędowym. Z tego względu w analizowanych orędziach, gdzie nacisk został położony na budowanie bliskości i familiarności, nie są zbyt często wykorzystywane. Jeśli jednak się pojawiają, mogą pełnić różne funkcje. Z jednej strony, podkreślają wymiar polityczny orędzia – służą uwypukleniu działań rządu w pewnych regulowanych ustawowo aspektach, np. *atención a la discapacidad* ‘opieka nad niepełnosprawnymi (dosł. niepełnosprawnością)’ czy *atención a la dependencia* ‘opieka nad osobami zależnymi (dosł. zależnością)’. Z drugiej strony rzeczowniki zbiorowe pozwalają na zastosowanie personifikacji. Przykładem mogą być orędzia andaluzyjskich prezydentów (Griñána i Díaz), którzy systematycznie stosują rzeczownik *ciudadanía* ‘obywatelstwo, ogół obywateli’, obdarzając go podmiotowością. Widać to w poniższych fragmentach:

> *Una crisis de estas dimensiones no se soluciona ni con imposiciones ni desoyendo el clamor de la ciudadanía* (2012). [Kryzysu tych rozmiarów nie da się rozwiązać poprzez narzucanie ani poprzez ignorowanie wołania ogółu obywateli.]

> *La ciudadanía demanda, con toda la razón, ejemplaridad a sus instituciones y a sus representantes públicos* (2013). [Obywatele domagają się, i słusznie, przykładnej postawy od swoich instytucji oraz swoich przedstawicieli politycznych.]

> *Una ciudadanía cada vez más activa que exige (…) a sus representantes públicos ética, más cercanía y mayor transparencia en su gestión* (2015). [Coraz aktywniejsi obywatele, którzy żądają od swych publicznych przedstawicieli etyki, bliskości oraz większej transparentności w sprawowaniu władzy.]

W konsekwencji ogół obywateli, rozumiany jako aktor społeczny zdolny do formułowania żądań i oceniania władzy, staje się aktywnym partnerem dla instytucji publicznych. Mówca nie przedstawia własnych oczekiwań, lecz odwołuje się do woli ogółu, co zwiększa perswazyjność wypowiedzi i stanowi element politycznej gry. Warto zwrócić uwagę na stopniowanie aktywności przypisywanej obywatelom. Najpierw pojawia się *clamor* ‘głos, wołanie’, następnie *demandar* ‘prosić, domagać się’, a wreszcie *exigir* ‘żądać’. Taka progresja wzmacnia obraz społeczeństwa jako coraz bardziej świadomego swoich praw i coraz aktywniej uczestniczącego w życiu publicznym.

Ostatnim z analizowanych rozwiązań są struktury dwuczłonowe. Pojawiają się one zwykle w części inicjalnej orędzia (jako element zwrotu do słuchaczy lub w początkowych akapitach) oraz w fazie finalnej (jako element aktu grzecznościowego na zakończenie kontaktu). W ten sposób rozwiązania inkluzywne stają się ramą dla tekstu. Człon inicjalny pełni funkcję budowania wspólnoty z odbiorcami oraz pozwala wyeksponować stanowisko światopoglądowe nadawcy (zob. Zimny 2021, 49). W tym przypadku jest to chęć uwidocznienia kobiet i podkreślenia ich roli w społeczeństwie. Podobną rolę pełni zastosowanie reduplikacji w formułach życzących i komisywnych, kończących zwykle przemówienie. Można to zaobserwować np. w poniższym orędziu Griñána, gdzie struktura dwuczłonowa jest ostatnim elementem tekstu, tuż przed pożegnaniem.

> *Mis mejores deseos para el año que ahora comienza, con la esperanza de que sea mejor que el que despedimos. Y mi compromiso, mi empeño, por un futuro mejor, en el que Andalucía avance en prosperidad para todas y todos. Buenas noches y Feliz* 2013.[Moje najlepsze życzenia na rozpoczynający się rok, z nadzieją, że okaże się lepszy od tego, który właśnie żegnamy. Wyrażam również moje zaangażowanie, moje starania, dla lepszej przyszłości, w której Andaluzja będzie rozwijać się w dobrobycie dla wszystkich [w oryginale zaimek reduplikowany]. Dobrej nocy i szczęśliwego roku 2013!]

Kiedy podwajanie rzeczowników pojawia się w zasadniczej treści przemówienia, również możemy zaobserwować kilka wyraźnych wzorców użycia. Struktury w wołaczu mają za zadanie podtrzymywać kontakt. Czasem służą też do ustrukturyzowania orędzia, jak w przypadku wspomnianej formy *amigos y amigas* ‘przyjaciele i przyjaciółki’ u Cifuentes, która pojawiała się jako zapowiedź poruszenia kolejnego tematu.

Formy najczęściej reduplikowane to zaimek *todos* ‘wszyscy’, co wzmacnia jedną z cech stylistycznych gatunku, jaką jest użycie „zaimków wszechogarniających” (Racz-Padewska 2018, 157), a także rzeczowniki oznaczające przynależność regionalną (*madrileño* ‘Madrytczyk’, *andaluz* ‘Andaluzyjczyk’). Co ciekawe, reduplikacja dotyczy tylko form związanych z małą ojczyzną, ponieważ rzeczownik *español* ‘Hiszpan’ systematycznie pojawia się w formie męskiej generycznej.

Pełni to ewidentną funkcję więziotwórczą. Warto podkreślić, że w jednym z orędzi Susany Díaz podwojono także rzeczownik *catalán* ‘Katalończyk’. Poniższy fragment stanowi aluzję do procesu niepodległościowego w Katalonii:

> *Con la convicción de que respondo a un sentir muy mayoritario en Andalucía, quisiera aprovechar la ocasión para enviar a todos los catalanes y catalanas un mensaje claro y nítido de afecto y de amistad.* [Z przekonaniem, że wyrażam dominujące w Andaluzji odczucia, chciałabym wykorzystać tę okazję, aby skierować do wszystkich Katalończyków i Katalonek jasny i jednoznaczny wyraz sympatii oraz przyjaźni.]

Nadaje to przemówieniu charakterystyczny dla orędzia koncyliacyjny charakter i wzmacnia przekaz oparty na pozytywnych emocjach. Takie podejście kontrastuje ze strategią Emiliana García-Page, który również odnosi się do sytuacji w Katalonii, ale w formie aluzji typu: *[la constitución] resume a todos, incluso aquellos que le dan patadas* ‘[konstytucja] obejmuje wszystkich, nawet tych, którzy ją kopią’. Nie ma tu żadnych formalnych wyznaczników inkluzywności, ponieważ prezydent konstruuje konfrontacyjną wizję polityczną „my kontra oni”.

Struktury dwuczłonowe często pojawiają się, kiedy celem mówcy jest schlebianie odbiorcom poprzez zastosowanie argumentacji emocjonalnej – rodzaju *ad vanitatem*. Można to zaobserwować w poniższym fragmencie orędzia Ángela Garrido:

> *Me siento orgulloso de todos y cada uno de vosotros, de los madrileños y madrileñas que, con vuestro tesón y vuestra generosidad, contribuís a que la Comunidad de Madrid sea un espacio de libertad y solidaridad.* [Czuję się dumny ze wszystkich z was i z każdego z osobna, z Madrytczyków i Madrytek, którzy waszym uporem i szczodrością przyczyniacie się do tego, że Wspólnota Madrytu jest przestrzenią wolności i solidarności.]

Warto też zauważyć, że elementem często obecnym w tego typu orędziach jest pamięć o rodakach za granicą, co „w planie illokucyjnym sygnalizuje intencję solidaryzowania się z czyjąś tęsknotą” (Zimny 2021, 132). W takich kontekstach także natrafiamy na struktury inkluzywne, jak w poniższym fragmencie orędzia Griñána:

> *Y mi abrazo más entrañable a los andaluces y a las andaluzas que viven fuera de nuestra comunidad.* [I najserdeczniejszy uścisk dla Andaluzyjczyków i Andaluzyjek, którzy mieszkają poza naszą wspólnotą.]

9. Wnioski

Na podstawie przeprowadzonej analizy można sformułować kilka wniosków. Przede wszystkim należy zauważyć, że płeć mówcy nie ma wpływu na częstotliwość stosowania rozwiązań inkluzywnych. Główną rolę odgrywa przynależność polityczna, ponieważ widać wyraźnie, że politycy związani z PSOE wprowadzali

rozwiązania inkluzywne wcześniej i czynili to w sposób bardziej konsekwentny niż przedstawiciele PP. Nie jest to jednak czynnik jednoznacznie determinujący, gdyż w orędziach polityków prawicy także natrafiamy na elementy języka inkluzywnego, a z kolei reprezentujący PSOE prezydenci Kastylii-La Manchy sięgali po nie sporadycznie. Dodatkowo może zastanawiać fakt, że w przeanalizowanych orędziach wspomniany brak ewidentnej zależności między użyciem języka inkluzywnego a barwami partyjnymi dotyczy lat 2012–2018. Rok 2019 należy traktować jako punkt zwrotny – wówczas do parlamentu po raz pierwszy weszła skrajnie prawicowa partia Vox, jawnie zwalczająca język inkluzywny, a Partia Ludowa znalazła się w nowej konfiguracji ideologicznej, co mogło mieć wpływ na jednoznaczne utożsamienie stosowania rozwiązań inkluzywnych z lewicą.

W kwestii samego funkcjonowania języka inkluzywnego w dyskursie politycznym, zaobserwowano, że może on pełnić istotną funkcję integracyjną. Świadczy o tym fakt, że najczęściej podwojenie rodzajowe dotyczyło form związanych z tożsamością i przynależnością (np. ‘Andaluzyjczyk’, ‘Madrytczyk’) czy nastawionych na budowanie wspólnoty (jak zaimek ‘wszyscy’). Nierzadko takie formy podwojone pojawiają się w wołaczu, ponieważ chęć podkreślenia inkluzywności przekazu wydaje się silniej oddziałująca w bezpośrednim zwrocie do odbiorcy. Jednocześnie wołacz jako element poza strukturą składniową zdania nie wymaga dostosowania składniowego, np. w zakresie uzgodnienia z rodzajnikami. Możliwe więc, że niektóre z częściej używanych wyrażeń skonwencjonalizują się, jak w przypadku utrwalonego już *señoras y señores* ‘panie i panowie’.

Z punktu widzenia realnego wymiaru antydyskryminacyjnego zastanawiające jest, że rozwiązania inkluzywne stosuje się głównie w odniesieniu do niektórych sfer życia, np. do osób znajdujących się w gorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Dotyczy to w szczególności wyrażeń ze słowem *persona* ‘osoba’, które stało się podstawą do tworzenia konstrukcji eufemistycznych. Czas pokaże, w jakim kierunku będzie rozwijać się język inkluzywny w Hiszpanii i w jej poszczególnych wspólnotach. Chociaż rygorystyczne przestrzeganie sugerowanych zaleceń antydyskryminacyjnych jest właściwie niemożliwe w języku z tak rozwiniętym uzgodnieniem rodzajowym, w ciągu ostatnich dwudziestu lat część z proponowanych rozwiązań uległa już pewnemu oswojeniu, a właśnie dyskurs polityczny wydaje się obszarem, w którym stosunkowo łatwiej im się zadomowić.

Bibliografia

BOCG: Boletín Oficial de las Corte Generales. 2021. „Proposición no de Ley relativa a la exclusión del uso del denominado lenguaje inclusivo en todos los documentos oficiales emanados de la Administración General del Estado y de los organismos públicos y entidades de derecho público vinculados o dependientes de la misma, presentada por el Grupo Parlamentario VOX". https://www.congreso.es/public_oficiales/L14/CONG/BOCG/D/BOCG-14-D-306.PDF (data dostępu: 31.03.2026).

BOE: Boletín Oficial del Estado. 1995. „Orden de 22 de marzo de 1995 por la que se adecua la denominación de los títulos académicos oficiales a la condición masculina o femenina de quienes los obtengan". https://www.boe.es/eli/es/o/1995/03/22/(1) (data dostępu: 31.03.2026).

BOE: Boletín Oficial del Estado. 2007. „Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo 2007, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres". https://www.boe.es/eli/es/lo/2007/03/22/3/con (data dostępu: 31.03.2026).

Bosque, Ignacio. 2012. „Sexismo lingüístico y visibilidad de la mujer". *Boletín de información lingüística de la RAE* 1: 1–18.

Burr, Elisabeth. 2003. „Gender and Language Politics in France". W: *Gender Across Languages. The Linguistic Representation of Women and Men*, red. Marlis Hellinger i Hadumod Bussmann, 119–140. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Canel, María José. 2008. *Comunicación política. Una guía para su estudio y práctica*. Madrid: Editorial Tecnos.

CGPJ: Consejo General del Poder Judicial. 2009. „Normas mínimas para evitar la discriminación de la mujer en el lenguaje administrativo del CGPJ". https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Igualdad-de-Genero/Normas-minimas-lenguaje-inclusivo/ (data dostępu: 31.03.2026)

Czachur, Waldemar. 2016. „Inscenizowanie bliskości w polskich i niemieckich orędziach noworocznych. Przyczynek do lingwistyki kulturowej i międzykulturowej". W: *Études sur le texte dédiées à Halina Grzmil-Tylutki*, red. Joanna Górnikiewicz, Barbara Marczuk i Iwona Piechnik, 73–96, Kraków: Biblioteka Jagiellońska.

Czechowski, Wiesław. 2024. „Retoryczna analiza przemówienia prezydenta Meksyku Andrésa Manuela Lópeza Obradora z okazji 85. rocznicy wywłaszczenia ropy naftowej". *Res Rhetorica* 11(3): 30–55. https://doi.org/10.29107/rr2024.3.2.

Dobek-Ostrowska, Bogusława. 2006. *Komunikowanie polityczne i publiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

El País. 2025. „PP y Vox suprimen la comisión LGTBI al reformar el reglamento de Les Corts Valencianes". https://elpais.com/espana/comunidad-valenciana/2025-12-17/pp-y-vox-suprimen-la-comision-lgtbi-al-reformar-el-reglamento-de-les-corts-valencianes.html (data dostępu: 31.03.2026)

Fábregas, Antonio. 2022. „El género inclusivo: una mirada gramatical". *Cuadernos de Investigación Filológica* 51: 25–46. https://doi.org/10.18172/cif.5292.

García Meseguer, Alvaro. 1994. *¿Es sexista la lengua española? Una investigación sobre el género gramatical*. Barcelona: Ediciones Paidos.

Goban-Klas, Tomasz. 1998. „Wstęp do wydania polskiego". W: *Wstęp do komunikowania politycznego*, Brian McNair, 7–15, Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa.

Instituto de la Mujer. 1990. *Uso no sexista del lenguaje administrativo*, Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales.

Lledó, Eulàlia. 2007. *De llengua, diferència i context*. Barcelona: Institut Català de les Dones.

Nissen, Uwe K. 2002. „Gender in Spanish: Tradition and Innovation". W: *Gender Across Languages. The Linguistic Representation of Women and Men*, red. Marlis Hellinger i Hadumod Bussmann, 251–279, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Papadopoulos, Ben. 2022. „Una breve historia del español no binario". *DEP. Deportate, esuli, profughe. Rivista telematica di studi sulla memoria femminile* 48(1): 31–48.

Racz-Padewska, Julia. 2018. „Orędzia noworoczne prezydentów Federacji Rosyjskiej w analizie semiotycznej". W: *Linguarum silva 7. Między przeszłością a teraźniejszością. Rozważania o języku i tekście*, red. Mitrenga, Barbara, 155–174, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

RAE: Real Academia Española. 2010. *Nueva gramática de la lengua española*. Manual, Madrid: Espasa.

RAE: Real Academia Española. 2020. „Informe de la Real Academia Española sobre el lenguaje inclusivo y cuestiones conexas". https://www.rae.es/sites/default/files/Informe_lenguaje_inclusivo.pdf (data dostępu: 31.03.2026)

Sauer, Christoph. 2007. „Christmas Messages by Heads of State: Multimodality and Media Adaptations". W: *Political Discourse in the Media. Cross-cultural Perspectives*, red. Anita Fetzer i Gerda Eva Lauerbach, 227–273, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Sevilla Merino, Julia. 2018. „Derechos, Constitución y lenguaje". *Corts: Anuario de derecho parlamentario* 31: 81–104.

Szkudlarek-Śmiechowicz, Ewa. 2014. „Komunikowanie polityczne". W: *Komunikowanie publiczne. Zagadnienia wybrane*, red. Barbara Kudra i Elwira Olejniczak, 25–48. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Szpyra-Kozłowska, Jolanta. 2021. „O językowej nierówności płci i jej konsekwencjach. Polemika z tezami artykułu Ignacego Nasalskiego pt. «Funkcje i dysfunkcje języka inkluzywnego, ze szczególnym uwzględnieniem asymetrii rodzajowej w języku polskim»". *Socjolingwistyka* 35: 413–430. https://doi.org/10.17651/SOCJOLING.35.24.

WSJP: **Żmigrodzki, Piotr** (red). *Wielki słownik języka polskiego PAN*. https://wsjp.pl (data dostępu: 22.06.2026)

Zimny, Rafał. 2021. *Przemówienie polityczne. Rozważania o języku i gatunku*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Korpus

(data dostępu do wszystkich nagrań: 22.06.2026)

Esperanza Aguirre:

2007: https://www.youtube.com/watch?v=MJ8T6vA8dCY
2008: https://www.youtube.com/watch?v=Bnt5ldWBD0M
2009: https://www.youtube.com/watch?v=gjDv-C85u4w
2010: https://www.youtube.com/watch?v=q15MssYiW_I
2011: https://www.youtube.com/watch?v=gI36lCkUuik

Ignacio González:

2012: https://www.youtube.com/watch?v=vQJbHU-P3ko
2013: https://www.youtube.com/watch?v=fGF07k-a9Yc
2014: niedostępne online (analizę przeprowadzono na podstawie pliku pdf pobranego ze stron Comunidad de Madrid w maju 2018 r.)

Cristina Cifuentes:
2015: https://www.youtube.com/watch?v=qDwr9iBsTBU
2016: https://www.youtube.com/watch?v=nnRNaVUSRHQ
2017: https://www.youtube.com/watch?v=l1e8TpyxJKk
Ángel Garrido
2018: https://www.comunidad.madrid/videos/discurso-fin-ano-presidente-angel-garrido
Isabel Díaz Ayuso
2019: https://www.telemadrid.es/programas/especiales/Isabel-diaz-Ayuso-mensaje-2-2190700943--20191230090500.html
2020: https://www.telemadrid.es/programas/especiales/Ayuso-desea-esperanza-Madrid-cabeza-2-2300789916--20201231093735.html
2021: https://www.telemadrid.es/noticias/madrid/diaz-Ayuso-Mensaje-2-2410278952--20211231091156.html
2022: https://www.youtube.com/watch?v=1R_-hNDwFi0
2023: https://www.comunidad.madrid/noticias/2023/12/31/diaz-ayuso-mi-compromiso-2024-es-seguir-defendiendo-modelo-convivencia
2024: https://www.youtube.com/watch?v=FD_crpbcbbQ
2025: https://www.telemadrid.es/programas/especiales/Mensaje-de-Fin-de-Ano-2025-de-Isabel-Diaz-Ayuso-Madrid-es-la-region-mas-viva-del-momento-2-2848235216--20251230092016.html
Manuel Chaves
2008: https://www.youtube.com/watch?v=Efpj-N6ph0M
José Antonio Griñán
2009: https://www.youtube.com/watch?v=O_wUYSAQfXQ
2010: https://www.youtube.com/watch?v=Nx5ZsmNS5LQ
2011: https://www.youtube.com/watch?v=qjXPf575XNU
2012: https://www.europapress.tv/politica/171758/1/grinan-esfuerzo-podremos-superar-crisis
Susana Díaz
2013: https://www.europapress.tv/politica/210438/1/susana-diaz-pronuncia-discurso-fin-ano
2014: https://www.youtube.com/watch?v=q4Fq1shx3QY
2015: https://www.youtube.com/watch?v=iq2BM3GME2M
2016: https://www.youtube.com/watch?v=2WX8FHBmlEA
2017: https://www.youtube.com/watch?v=gcHFWYqQbOo
2018: https://www.youtube.com/watch?v=ovomKd5R6xU
José María Barreda
2007: https://www.youtube.com/watch?v=yDTiemtFhhE
Emiliano García-Page
2019-2025: https://www.cmmedia.es/play/tv/mensaje-de-fin-de-ano-del-presidente-emiliano-garcia-page